

Wojciech Szabaciuk*

WPLYW SYSTEMU WYBORCZEGO MIESZANEGO NA SYSTEM POLITYCZNY NOWEJ ZELANDII

Wstęp

Nowa Zelandia to państwo wyspiarskie leżące na południowo-zachodnim Pacyfiku o powierzchni 268 tys. km² i o populacji około 4,5 mln ludzi (Statistics in..., 03.02.2014). Jakość demokracji w tym kraju można uznać za wysoką, czego potwierdzeniem jest także wysokie miejsce w raporcie Economist Intelligence Unit, gdzie za rok 2012 zajmuje ona piąte miejsce wśród państw we „Wskaźniku demokracji” (Democracy Index 2012..., 12.02.2014) oraz drugie miejsce w rankingu państw o najmniejszej korupcji (Transparency International..., 17.02.2014). Z prawniczego punktu widzenia na uwagę zasługuje fakt, że podobnie jak Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, Nowa Zelandia, będąca monarchią konstytucyjną, nie posiada konstytucji stanowiącej w postaci jednego aktu normatywnego, będącego ustawą zasadniczą o nadrzędnym znaczeniu. Głową państwa jest królowa brytyjska, która jednak nie rządzi, a w kraju jest reprezentowana przez Generalnego Gubernatora powoływanego przy udziale premiera (Angelo 2011: 50). Na kształt ustrojowy niewątpliwie największy wpływ ma Akt Konstytucyjny z 1986 r.; prawa i wolności obywatelskie reguluje Bill of Right z 1990 r. a prawa mniejszości maoryskiej traktat z Waitangi z roku 1840.

Z politologicznego punktu widzenia należy zauważyć, że w ciągu ostatnich dwudziestu lat system polityczny Nowej Zelandii przeszedł spore przeobrażenia, których kluczowym momentem było odejście od rywalizacji wyborczej w okręgach jednomandatowych w formule większościowej, tak charakterystyczne dla demokracji westminsterskiej, i zastąpienie jej systemem mieszanym. Celem pracy jest analiza konsekwencji politycznych, jakie przyniosła zmiana systemu wyborczego z systemu większościowego na system wyborczy mieszany. Artykuł ten jest próbą

* Instytut Politologii, Wydział Nauk Społecznych, Uniwersytet Wrocławski, ul. Koszarowa 3, 50-320 Wrocław, e-mail: szab12@interia.pl

analizy wpływu systemu wyborczego mieszanego na system polityczny Nowej Zelandii. Niniejszy artykuł wykaże korelację pomiędzy wprowadzonym w roku 1993 systemem wyborczym mieszanym a wzrostem proporcjonalności wyborów parlamentarnych oraz związany z tym spadek nadreprezentacji dwóch najsilniejszych partii. Wraz z wprowadzeniem systemu wyborczego mieszanego zwycięska partia nie może już samodzielnie utworzyć rządu większościowego i jest zmuszona do zawierania koalicji rządowych lub parlamentarnych. W parlamencie Nowej Zelandii w wyniku odejścia od systemu wyborczego większościowego oraz przejścia na system wyborczy mieszany nastąpił wzrost efektywnej liczby partii oraz zwiększony został wskaźnik polaryzacji.

Między system wyborczym większościowym a proporcjonalnym

Zdaniem M. Duvergera system wyborczy powoduje dwa efekty polityczne: pośredni – odnoszący się do liczby partii w parlamencie, oraz bezpośredni, czyli rozmiar deformacji woli wyborców (cyt. za Antoszewski i Herbut 2001: 229). Każdy system wyborczy ma wpływ na system partyjny i zachowania wyborcze. Systemy większościowe pozwalają na utworzenie stabilnego rządu, ale deformują preferencje wyborców, natomiast system proporcjonalny pozwala na względne odzwierciedlenie woli wyborców, jednak jest często przyczyną wysokiej polaryzacji systemu partyjnego (Zmigrodzki i Dziemidok-Olszewska red. 2013: 52). Nowa Zelandia opowiedziała się za systemem wyborczym mieszanym (*mixed member proportional*, w skrócie MMP) będącym połączeniem systemu większościowego i proporcjonalnego. Jeszcze do lat dziewięćdziesiątych system ten był obecny jedynie w Niemczech, jednak po zakończeniu zimnej wojny wiele krajów, w tym państwa byłego bloku socjalistycznego, zdecydowało się na zaadaptowanie nowego systemu. Wadami systemu mieszanego zdaniem Coxa i Shoppa są: wysokie prawdopodobieństwo zdezorientowania wyborców przez procedurę oddawania dwóch głosów, skomplikowana karta wyborcza, jak i problemy ze zrozumieniem transformacji głosów na mandaty, co w konsekwencji prowadzić może do spadku frekwencji (cytat za Karp 2005: 2). Zdaniem Taagapera i Shugarta procedura oddawania w Niemczech „pierwszego głosu” w jednomandatowych okręgach oraz „drugiego” na listy krajowe prowadzi do błędnego przeświadczenia, że głos na personalnego kandydata jest bardziej znaczący (*ibidem*: 2–3). Problemem jest także to, że partie wystawiają swoich kandydatów we wszystkich okręgach wyborczych, nawet kiedy nie mają oni szans na wejście do parla-

mentu, licząc, że pokazując personalnie swoich kandydatów, zwiększą swoje poparcie w głosowaniu na listy ogólnokrajowe. Duża liczba kandydatów jest przyczyną dezorientacji elektoratu, co bywa czasem korzystne dla niektórych partii (Horiuchi i Natori 2012: 7).

Skoro w Niemczech występują pewne problemy związane z systemem wyborczym, chociaż system mieszany istnieje tam od 1953 r., to takie same mogą zaistnieć również w Nowej Zelandii, która jeszcze do niedawna mogłaby być przedstawiana jako wzór demokracji westminsterskiej. W celu ich uniknięcia Komisja Wyborcza podjęła akcję edukacyjną mającą uświadomić wyborcom, jak działa nowy system wyborczy i w jaki sposób należy oddawać głosy. *Party vote* jest to głos na partię, którą nowozelandzki wyborca chce widzieć w parlamencie, natomiast *electorate vote* to głos na kandydata, którego chce wybrać na swojego reprezentanta. Z początku mniejsze partie miały problem z przystosowaniem się do systemu, czego efektem było skupienie się na rywalizacji w okręgach kosztem promowania listy ogólnokrajowej. Podobnie jak w wariantcie niemieckim Nowa Zelandia ma system kompensacyjny, 5% próg wyborczy, czy możliwość rozdzielenia głosu na partię i kandydata (Karp 2005: 3).

System partyjny Nowej Zelandii w systemie wyborczym większościowym

Zdaniem M. Duvergera większościowy system wyborczy z jednomandatowymi okręgami wyborczymi sprzyja tworzeniu systemu dwupartyjnego. W systemie tym mamy do czynienia z efektem mechanicznym – wszystkie partie poza dwiema najsilniejszymi są niedoreprezentowane, oraz psychologicznym – wyborcy w obawie przed utratą głosu popierają partie najsilniejsze (Żukowski 1999: 159–160). W latach 1946–1993 przeprowadzono 17 wyborów parlamentarnych do liczącej w różnych latach od 80 do 99 osób Izby Reprezentantów. Niemal wszystkie mandaty zdobywały w nich albo centroprawicowa Partia Narodowa lub centrolewicowa Partia Pracy. W jedenastu wyborach Partia Narodowa oraz Partia Pracy zdobyły wszystkie miejsca w parlamencie, w trzech wszystkie – poza jednym, w dwóch wszystkie – poza dwoma, a w jednym 95 mandatów na 99 ogółem (Boston i inni 1996: 16–17). System partyjny Nowej Zelandii do 1993 r. możemy zaliczyć do dwupartyjnego. Strukturyzacja systemu partyjnego opierała się na podziale konfliktu o charakterze socjoekonomicznym. Wskaźnik efektywnej liczby partii na poziomie parlamentarnym do wyborów w roku 1993 wynosił 2,0 (Antoszewski i Herbut 2001: 166). W 1978 oraz w 1981 r. Partia Pracy zdobyła w skali kraju najwięcej głosów, jednak to Partia

Narodowa utworzyła rząd dzięki wygranej w większości okręgów wyborczych (ParlGov, National election..., 06.03.2014). Ludność maoryska miała czterech przedstawicieli w parlamencie krajowym wybieranych w specjalnych okręgach (Parliamentary Library Research Paper 2009).

Zmiana systemu wyborczego

W roku 1986 Królewska Komisja zastanawiała się nad kluczowymi kwestiami zmiany systemu politycznego. Idea zmian systemu wyborczego narodziła się wraz z przejęciem władzy przez labourzystów, którzy w dwóch poprzednich wyborach pomimo zdobycia większości głosów w kraju uzyskali mniej miejsc w parlamencie niż Partia Narodowa. Podstawowe pytania, jakie postawiła sobie komisja, dotyczyły tego, czy istnieje potrzeba zmiany prawa wyborczego, czy należy zwiększyć liczbę miejsc w parlamencie, czy zachować istniejący kształt i rozmiar okręgów, czy zwiększyć długość kadencji oraz czy zmienić uprawnienia wyborcze dla mniejszości maoryskiej. Uwagę Komisji przyciągał także problem, czy najważniejsze, kontrowersyjne kwestie państwowe powinny być rozstrzygane w drodze referendum; zastanowiono się ponadto nad limitami w wydatkach partii politycznych w czasie kampanii politycznej (Boston i inni 1996: 44). Komisja przy projektowanych zmianach systemowych brała pod uwagę dziesięć kryteriów. Po pierwsze, sprawiedliwość między partiami, czyli czy liczba uzyskanych mandatów powinna być proporcjonalna do uzyskanych głosów. Kolejne kryteria to: wprowadzenie możliwie jak najefektywniejszej reprezentacji grup interesów i mniejszości, efektywna reprezentacja Maorysów, polityczna integracja, efektywna reprezentacja okręgów, partycypacja wyborców, efektywny parlament, efektywny rząd, efektywne partie i legitymizacja (*ibidem*: 18).

W roku 1992, czyli już za rządów Partii Narodowej, przeprowadzono referendum, w którym nowozelandzki wyborca miał odpowiedzieć na pytanie, czy jest za zachowaniem istniejącego systemu większości zwykłej czy za zmianą systemu wyborczego. Jeśli wyborca opowiedział się za zmianą systemu, przechodził do kolejnego pytania, w którym mógł wybrać jeden z czterech systemów wyborczych (ich omówienie przedstawiam poniżej). Pierwszą opcją, jaką mógł wybrać nowozelandzki wyborca, był system wyborczy pojedynczego głosu przechodniego (*single transferable vote*, w skrócie STV). STV jest to wersja systemu wyborczego proporcjonalnego, w którym wyborca określa swoją wolę poprzez uszeregowanie kandydatów od najbardziej do najmniej preferowanych. Głosowanie odbywa się w okręgach wielomandatowych, najczęściej o rozmiarach od trzech do pięciu mandatów. Wyborca wpisuje cyfrę jeden

przy nazwisku kandydata, którego preferuje najbardziej. Następnie ma prawo (choć nie jest to konieczne dla ważności głosu) wybrać kandydata drugiej i kolejnej preferencji (Bankowicz 2006: 143). Kandydat, aby zdobyć mandat, musi uzyskać kwotę Droopa, czyli wynik dzielenia liczby ważnie oddanych głosów w okręgu wyborczym przez liczbę mandatów w okręgu plus jeden, a do otrzymanego wyniku dzielenia dodawana jest jeszcze cyfra jeden. Jeśli żaden kandydat nie zdobędzie wymaganej kwoty po pierwszym liczeniu głosów, wówczas eliminuje się kandydata z najmniejszym poparciem, a jego głosy przekazuje się pozostałym, oznaczonym przez wyborców jako wybór drugiego rzędu. Jeśli jakiś kandydat otrzyma liczbę głosów przekraczającą kwotę Droopa, wówczas nadwyżka przekazana jest kandydatom drugiego wyboru. Eliminację kandydatów z najmniejszą liczbą głosów stosuje się do momentu obsadzenia wszystkich mandatów (*ibidem*: 144).

Drugą opcją, jaką nowozelandzki wyborca mógł wybrać, był system wyborczy mieszany z oddzielną alokacją mandatów (*supplementary member*, w skrócie SM). W systemie wyborczym SM wyborca ma prawo do oddania dwóch głosów: jednego na kandydata w swoim jednomandatowym okręgu wyborczym (*single mandate district*), a drugiego na listę partyjną ogólnokrajową. Ze 120 miejsc w parlamencie dziewięćdziesiąt obsadzanych jest w okręgach jednomandatowych, gdzie do zdobycia wystarczy zwykła większość głosów, a trzydzieści obsadzanych jest na szczeblu ogólnokrajowym metodą proporcjonalną (Electoral Commission...).

Trzeci system wyborczy, będący wersją systemu większościowego, to głosowanie alternatywne (*alternative vote system*), w którym to wyborca ma prawo uszeregowania kandydatów od najbardziej do najmniej preferowanych. Głosowanie odbywa się w okręgach jednomandatowych, a aby otrzymać mandat, kandydat musi zdobyć powyżej 50% głosów. W wypadku, gdy po pierwszym liczeniu głosów żaden z kandydatów nie otrzyma wymaganej większości, wówczas eliminuje się kandydata z najmniejszą liczbą głosów, a jego poparcie przekazuje się kandydatom drugiego wyboru. Mechanizm eliminowania kandydatów z najmniejszym poparciem stosuje się aż do obsadzenia mandatu (Renwick 2012: 4).

Czwartą opcją był model systemu wyborczego mieszanego (*mixed member proportional*), o którym szerzej w następnym podrozdziale.

Za zmianą systemu wyborczego głosowało 84,7% wyborców, a za wprowadzeniem systemu mieszanego 70,5% (Boston i inni 1996: 22). Społeczne poparcie dla zmian systemowych, jak i spadek legitymizacji reżimu zmusiło rząd Partii Narodowej do przeprowadzenia kolejnego referendum, w którym wyborca miał do wyboru tylko dwie odpowiedzi: czy jest za zachowaniem systemu wyborczego większościowego w wersji „zwycięzca bierze wszystko” (*first past the post*) lub czy jest za

wprowadzeniem systemu wyborczego mieszanego (MMP). Wyniki wskazały, że 53,9% wyborców opowiedziało się za systemem wyborczym mieszany, jednak pierwszy parlament został wybrany na podstawie nowej ordynacji dopiero w 1996 r., z powodu połączenia dnia głosowania w sprawie zmian systemu wyborczego z wyborami parlamentarnymi (*ibidem*: 22–23). W roku 1993 w wyniku referendum Nowa Zelandia zmieniała swój system wyborczy z większościowego (*plurality system*) na mieszany (*mixed member proportional*). Kolejnym efektem prac komisji było zwiększenie liczby miejsc w parlamencie z 99 do 120. Propozycja Partii Pracy odnośnie do przedłużenia kadencji parlamentu z 3 lat do 4 została odrzucona w referendum w 1990 r. (Mulgan 2004: 100).

Ordynacja wyborcza w systemie wyborczym mieszany

Izba Reprezentantów unikameralnego parlamentu Nowej Zelandii składa się ze 120 członków. W praktyce liczba ta może być większa z powodu wprowadzonego w 1993 r. systemu mieszanego (Bożyk 2009a: 20). Zgodnie z art. 17 Aktu Konstytucyjnego z 1986 r. kadencja parlamentu trwa 3 lata od dnia pierwszego posiedzenia Izby Reprezentantów, o ile parlament nie zostanie wcześniej rozwiązany (Constitutional Act 1986). Czynne prawo wyborcze posiadają obywatele stale zamieszkujący Nową Zelandię oraz obywatele Zjednoczonego Królestwa oraz Wspólnoty Narodów, którzy czasowo przebywają na terytorium kraju i ukończyli 18. rok życia oraz nie zostali pozbawieni praw publicznych wyrokiem sądu. Bierne prawo wyborcze przysługuje obywatelom, którzy ukończyli 18. rok życia, nie odbyli w więzieniu wyroku przekraczającego rok pozbawienia wolności oraz nie piastują funkcji w organach państwowych i urzędniczych, poza byciem członkiem Rady Ministrów (Bożyk 2009a: 16–17). Nowozelandzki wyborca w czasie wyborów ma prawo oddania dwóch głosów: jednego na partię zarejestrowaną na liście ogólnokrajowej, a drugiego na określonego kandydata w swoim jednomandatowym okręgu. Łącznie 63 miejsca zostają przydzielone zwycięzcom w jednomandatowych okręgach wyborczych, 7 przydziela się mniejszości maoryskiej, a 50 na podstawie poparcia dla partii politycznych na liście ogólnokrajowej (MMP Review 20.02.2014). Wszystkie 120 mandatów są dzielone na podstawie wyników głosowania z listy krajowej metodą Sainte-Lague. Jest to metoda największych średnich polegająca na dzieleniu liczby ważnie oddanych głosów na partię polityczną przez kolejne liczby nieparzyste. Miejsca w parlamencie otrzymują partie z największymi ilorazami. Mandaty przydzielane są

partiom politycznym, które przekroczyły próg wyborczy wynoszący 5% lub zdobyły co najmniej jedno miejsce w okręgach jednomandatowych, z tym że pierwszeństwo mają kandydaci, którzy wygrali w swoich okręgach. Jeśli jakaś partia zdobędzie więcej miejsc w okręgach jednomandatowych niż na liście ogólnokrajowej, wówczas wprowadza większą liczbę reprezentantów do parlamentu, uzyskując tzw. mandaty nadwyżkowe, a Izba Reprezentantów przekracza liczbę 120 miejsc (Bożyk 2009b: 26–27). Obawy, że nowozelandzki wyborca będzie miał problem ze zrozumieniem systemu wyborczego, okazały się przesadzone. W badaniach J. Karpa z 1999 r. ponad 70% ankierów prawidłowo odpowiedziało, że głosowanie na listę partyjną zazwyczaj decyduje o rozkładzie mandatów, oraz prawidłowo rozumiało działanie mechanizmów wyborczych (Karp 2005: 6).

W wyborach z 10 grudnia 2011 r. 71 reprezentantów wybranych zostało w okręgach jednomandatowych, w tym 7 to mniejszość maoryska, a 50 z list krajowych. Przyznano również jeden mandat nadwyżkowy (2011 General..., 14.02.2014). W dniu wyborów powszechnych wyborcy opowiedzieli się jednocześnie za zachowaniem mieszanego systemu wyborczego (Result of..., 14.02.2014).

Na uwagę zasługują uprawnienia wyborcze rdzennej ludności Maorysów liczącej prawie 600 tys. osób, co stanowi 15% populacji (Statistics in..., 07.03.2014). Mogą oni kandydować w wyborach zarówno na zasadach ogólnych, jak i w specjalnych okręgach. Autochtoniczna ludność maoryska ma opcję wyboru, czy chce głosować w wyborach powszechnych na zasadach ogólnych czy w specjalnych okręgach maoryskich, gdzie wybiera się 7 reprezentantów (Bożyk 2009a: 17).

Wpływ systemu wyborczego mieszanego na system partyjny oraz na partie polityczne Nowej Zelandii

W pierwszych wyborach przeprowadzonych zgodnie z nową ordynacją Partia Narodowa oraz Partia Pracy zdobyły 67,5% mandatów, a wartość efektywnej liczby partii wyniosła 3,8 (dane liczbowe zaczerpnięte z ParlGov, National..., 06.03.2014). Od pierwszych wyborów w 1996 r. w systemie mieszanym liczba partii parlamentarnych wynosiła jednokrotnie 6, trzykrotnie 7, a dwukrotnie 8. Liczba partii, które przekroczyły 5% miejsc w parlamencie, wahała się od 4 do 6 (*ibidem*). Jeśli chodzi o średni poziom polaryzacji, to w sześciu wyborach parlamentarnych zgodnie z nową ordynacją wyborczą indeks Daltona, czyli dystans pomiędzy dwiema partiami mającymi największy dystans ideologiczny względem siebie

(Matakos i inni 2013: 3) wyniósł 0,34, co w porównaniu do sześciu ostatnich elekcji w systemie większościowym oznacza wzrost o 0,08. Miejsca w parlamencie dla dwóch największych partii od roku 1996 wynosiły kolejno w procentach 67,5; 73,3; 65,8; 81; 82,7 oraz 76,9 (dane zaczerpnięte z ParlGov, National... 06.03.2014).

Z danych tych można wywnioskować, że poparcie dla dwóch największych partii ulegało wahaniom i że zanotowały one procentowy spadek liczby miejsc w parlamencie w porównaniu do okresu sprzed roku 1996. System partyjny wciąż pozostaje jednak dwupartyjny, również dzięki rozproszonemu poparciu dla partii małych. Najsilniejsza partia, zaraz po dwóch największych, zdobyła tylko raz w 1996 r. 14,2% miejsc w parlamencie, a poza tym reprezentacja parlamentarna trzeciej siły wahała się od 5,8 do 11,6% (*ibidem*). System wyborczy mieszany jedynie ograniczył nadreprezentację dwóch najsilniejszych partii, jednak nie przerwał ich dominacji na scenie parlamentarnej.

Jeśli chodzi o strategię partii małych, to zarówno partie liberalne, jak i konserwatywne znajdują się w centrum układu lewica – prawica. Zawierają one koalicje parlamentarne jednocześnie z centrolewicową Partią Pracy, jak i z centroprawicową Partią Narodową, dlatego zgodnie z typologią G. Smitha można je zaliczyć do partii zawiasowych (Antoszewski i Herbut red. 2008: 182–183). Partia lewicowa (Progressive Party) wspiera jedynie labourzystów, przypominając w tym względzie partie marginalne, znajdujące się daleko po lewej stronie parlamentu. Partia mniejszości maoryskiej, jak i ekologiczna, są partiami oderwanymi, mogącymi zawierać zewnętrzne koalicje z partiami rządzącymi. Partia maoryska od momentu powstania w 2004 r. jest elastyczna w tej kwestii, dlatego wspierała zarówno rządy mniejszościowe Partii Narodowej, jak i koalicję Partii Pracy i Partii Progresywnej.

Konsekwencje polityczne systemu wyborczego mieszanego

Zmiana systemu wyborczego z większościowego na mieszany przyniosła znaczne konsekwencje polityczne. Od przeprowadzenia referendum w 1993 r. w Nowej Zelandii odbyło się sześć głosowań w wyborach parlamentarnych, w których efektywna liczba partii na poziomie wyborczym wynosiła średnio 3,63, a na poziomie parlamentarnym 3,3. Współczynnik redukcji efektywnej liczby partii liczony za pomocą wzoru:

$$Wr = (Elw - Elp) / Elv \times 100,$$

gdzie Wr to współczynnik redukcji, Elw to efektywna liczba partii na poziomie wyborczym, a Elp to efektywna liczba partii na poziomie par-

lamentarnym (Antoszewski i Herbut red. 2008: 283) wynosił 9,09. Dla porównania w sześciu wyborach poprzedzających zmianę systemu wyborczego średnia efektywnej liczby partii na poziomie wyborczym wynosiła 2,9, a na poziomie parlamentarnym 2. Współczynnik redukcji efektywnej liczby partii wynosił 31,03. Wskaźnik dysproporcjonalności w wyborach w latach 1996–2011 wyniósł średnio 2,87, natomiast w latach 1978–1993 – 15,23 (dane liczbowe zaczerpnięte z ParlGov, National... 18.02.2014). Zgodnie ze wskaźnikiem Taagepera i Shugarta punkt przełomu (*break-even point*), czyli krzywa, powyżej której pojawia się zjawisko nadreprezentacji partii politycznej rozumianej jako procent mandatów partii politycznej w parlamencie przekraczający procent głosów oddany na nią w wyborach (Bischoff 2002: 10), w elekcji z roku 2011 wyniósł 1,73 (ParlGov, National... 18.02.2014). Zgodnie z klasyfikacją zaproponowaną przez A. Antoszewskiego i R. Alberskiego (Antoszewski i Herbut red. 2008: 286) system wyborczy Nowej Zelandii można zaliczyć do relatywnie proporcjonalnych.

Formowanie gabinetów

Do czasu zmiany systemu wyborczego w Nowej Zelandii powstawały niemal wyłącznie jednopartyjne gabinety większościowe, co było efektem wcześniejszego systemu wyborczego (w wersji *first past the post*). Od roku 1943 utworzono 23 gabinety większościowe, z czego 9 kierowanych przez labourzystów, a 14 przez Partię Narodową (Gillon 2006: 5). W roku 1994 gabinet Partii Narodowej utracił większość ze względu na tarcia wewnątrzpartyjne, ale dopiero na osiem miesięcy przed wyborami zawarł koalicję z konserwatywną UNZ. Od zmiany systemu wyborczego żadnej partii nie udało się zdobyć większości bezwzględnej w parlamencie i utworzyć większościowego, jednopartyjnego gabinetu. W 1996 r. Partia Narodowa zawarła koalicję minimalnie zwycięską z konserwatywną NZFP, która przetrwała tylko dwa lata (*ibidem*: 6). Przez ostatni rok kadencji parlamentu Partia Narodowa kierowała gabinetem mniejszościowym. Partia Pracy, rządząca w latach 1999–2008, przyjęła strategię zawierania koalicji mniejszościowych z udziałem małych partii socjaldemokratycznych, z zewnętrznym poparciem partii ekologicznej, natomiast w 2005 r. do koalicji parlamentarnej doszły jeszcze małe partie centrowe i mniejszość maoryska. Partia Narodowa przyjęła inną strategię, dlatego gabinety kierowane przez nią od 2008 r. były jednopartyjne, mniejszościowe, jednak miały zewnętrzne poparcie partii centroprawicowych oraz mniejszości maory-

skiej. W Nowej Zelandii nie doszło nigdy do wielkiej koalicji, czyli gabinetu z udziałem Partii Narodowej i Partii Pracy, choć w krajach, gdzie istnieje system mieszany, tworzą takie gabinety, jak np. w Niemczech w 2005 i 2013 r. Jednocześnie partie polityczne nie zawierają w czasie kampanii wyborczej umów koalicyjnych w razie zwycięstwa, tak jak dzieje się to w RFN.

Podsumowanie

Nowa Zelandia w ciągu ostatnich dwudziestu lat przeszła spore przeobrażenia na płaszczyźnie politycznej. Na zmianę systemu wyborczego miały wpływ zarówno interesy partii politycznej, a konkretnie Partii Pracy, która mimo zdobycia większości głosów przegrywała wybory, a także chęć zwiększenia legitymizacji systemu w czasie reform polityki gospodarczej – tak jak w przypadku Partii Narodowej. Wraz ze zmianą systemu wyborczego Nowa Zelandia zyskała relatywnie proporcjonalny system odzwierciedlający preferencje wyborców, a także zmniejszyła dominację dwóch najsilniejszych partii. Jednak od czasu pierwszych wyborów system dwupartyjny został zachowany, a poparcie dla innych partii politycznych jest rozproszone. Na nowozelandzkiej scenie nie istnieje wystarczająco silna partia centrowa mająca wysoki potencjał koalicyjny oraz możliwość szantażu politycznego, bez poparcia której niemożliwe stałoby się powołanie gabinetu. Zmiana przyniosła także zwiększenie polaryzacji systemu oraz zmniejszenie efektywnej liczby partii. Jednocześnie system wyborczy Nowej Zelandii należy do najbardziej proporcjonalnych w skali świata, co stanowi niewątpliwą postępowość w stosunku do poprzedniego systemu.

Bibliografia

- Angelo A., 2011, *Constitutional law in New Zealand*, Alphen aan den Rijn.
- Antoszewski A., Herbut R., 2001, *Systemy polityczne współczesnego świata*, Gdańsk.
- Antoszewski A., Herbut R., 2008, *Demokracje zachodnioeuropejskie analiza porównawcza*, Wrocław.
- Bankowicz M., 2006, *Demokracja. Zasady, procedury, instytucje*, Kraków.
- Bischoff C., 2002, *Political competition its conceptualization and measurement*, Florence.
- Boston J., Levine S., McLeay E., Roberts N., 1996, *New Zealand under mmp*, Auckland.
- Bożyk S., 2009, *Izba reprezentantów parlament Nowej Zelandii*, Warszawa.
- Bożyk S., 2009, *System konstytucyjny Nowej Zelandii*, Warszawa.

- Constitutional act 1986*, <http://www.legislation.govt.nz/act/public/1986/0114/latest/DLM94241.html> (14.02.2014).
- Dziemidok-Olszewska B., Sokół W., Żmigrodzki M., 2013, *Instytucje demokratyczne systemów politycznych* [w:] *Współczesne systemy polityczne*, red. M. Żmigrodzki, B. Dziemidok-Olszewska, Warszawa.
- Economist Intelligence Unit, 2013, *Democracy Index 2012 democracy at a standstill*, https://portoncv.gov.cv/dhub/porton.por_global.open_file?p_doc_id=1034 (12.02.2014).
- Electoral Commission, result of referendum, <http://www.elections.org.nz/events/past-events-0/2011-referendum-voting-system/results-referendum> (14.02.2014).
- Electoral Commission, sm- supplementary member, <http://www.elections.org.nz/events/past-events-0/2011-referendum-voting-system/about-referendum-choices/sm-supplementary-member> (17.04.2014).
- 2011 General Election official results*, <http://www.elections.org.nz/events/past-events-0/2011-general-election/2011-general-election-official-results> (14.02.2014).
- National election in New Zealand(1978-11-25)* <http://parlgov.org/stable/data/nzl/election-parliament/1978-11-25.html> (06.03.2014).
- Gillon G., 2006, *Machinations and maneuverings: pre-election utterances in the New Zealand mmp election*, referat wygłoszony na Australasian Political Studies Association Conference University of Newcastle.
- Horiuchi Y., Natori R., 2012, *Vertical contamination effects on the Duvergerian equilibrium: The case of Japan*, referat wygłoszony na konferencji „The effects of district magnitude”, Lizbona.
- Karp J., 2005, *Political knowledge about electoral rules: comparing mixed member proportional systems in Germany and New Zealand*, *Electoral Studies XX*, Elsevier.
- Matakos K., Troumpounisy O., Xefteris D., 2013, *Electoral rule disproportionality and platform*, London.
- Mulgan R., 2004, *Politics in New Zealand*, Aucland.
- ParlGov, *Parliamentary elections in New Zealand*, <http://parlgov.org/stable/data/nzl/election-parliament.html> (06.03.2014).
- ParlGov, *National election in New Zealand (1981-11-28)*, <http://parlgov.org/stable/data/nzl/election-parliament/1981-11-28.html> (06.03.2014).
- ParlGov, *National election in New Zealand (1996-10-12)*, <http://parlgov.org/stable/data/nzl/election-parliament/1996-10-12.html> (03.03.2014).
- ParlGov, *National election in New Zealand (2011-11-26)*, <http://parlgov.org/stable/data/nzl/election-parliament/2011-11-26.html> (18.02.2014).
- ParlGov, *Parliamentary elections in New Zealand*, <http://parlgov.org/stable/data/nzl/election-parliament.html> (18.02.2014).
- Renwick A., 2012, *The alternative vote briefly paper*, Reading.
- Statistics in New Zealand, *Māori ethnic and Māori descent populations Māori ethnic and Māori descent population*, <http://www.stats.govt.nz/Census/2013-census/profile-and-summary-reports/quickstats-about-maori-english/population.aspx> (07.03.2014).
- Statistics New Zealand Tauranga Aotearoa, *Population 2013* http://www.stats.govt.nz/browse_for_stats/snapshots-of-nz/top-statistics.aspx (03.02.2014).
- The origins of Maori seats 2009, Parliamentary Library Research Paper.
- Transparency International the global coalition against, *Corruption Perceptron Index 2013*, Berlin 2013, <http://www.transparency.org/cpi2013/results> (17.02.2014).
- Żukowski A., 1999, *Systemy wyborcze*, Olsztyn.

**INFLUENCE OF MIXED MEMBER PROPORTIONAL REPRESENTATION
ON THE POLITICAL SYSTEM OF NEW ZEALAND**

Abstract

This article is an attempt to analyze the New Zealand voting system after almost twenty years of experience of working the new system. New Zealand until 1993 was a model of Westminster Democracy with a two-party system and plurality voting system. As a consequence of a referendum in 1993 the voting system of New Zealand was transformed from first-past-post to mixed member proportional representation. This change was a cause of the increase in the effective number of parties and political polarization and also was a decreased of the disproportionality of elections. In this paper I want to show the political consequences of Mixed Member Proportional Representation for the party system and the creation of a cabinet for New Zealand. Two major parties after the transition to the new system were no longer able to create a single-party majority cabinet and were forced to begin new relations with small parties. In this work a method of system analyses was used. In conclusions I show that New Zealand has one of the most proportional systems and, despite MMP, New Zealand still has a two-party system.

Key words: New Zealand, mixed member proportional representation, voting system.